

Dalahästen som minnesmärke

Främjanderesa till Murmansk
Årsberättelsen 2019

Dalahästen

som minnesmärke

Jag skriver ner några funderingar om vad dalahästen betyder som svenskt minnesmärke, denna symbol för Sverige som tillverkas i Nusnäs utanför Mora.

Funderingarna börjar efter en mässa här i Tyskland med underrubriken ”Schweden”. På mässan fanns en svensk lanthandel med allehanda svenska produkter, däribland dalahästar. Från Olsson i Nusnäs inköptes till försäljning 200 hästar, några placerades på den svenska turistbyrån som Svenska Skolan i Kassel ansvarade för.

Döm om min förvåning när alla hästar var sålda den andra mässtdagen av nio. Kan denna symbol vara så populär och känd ute i världen? Är den minnet som besökare i Sverige tar med sig hem?

Denna lilla häst har täljts och målats sedan hundra år tillbaka av Olssons i Nusnäs. Sitt första riktiga genombrott som symbol och minne från Sverige fick den 1939 när den representerade Sverige under världsutställningen i New York.

Var kan vi finna den idag? Jag provar att följa paradgatan i Kassel, där ligger alla gallerier, bankpalats och där finns rådhuset. Gatan har namnet ”Königstraße” efter den svenska kungen Fredrik I, han som gifte sig med Karl XII:s syster och så småningom blev kung i Sverige. Hela gatan är med andra ord ett svenskt minnesmärke.

Vi börjar på bokhandeln. Finns det några böcker med/om dalahästar? Bokhandlaren ler och går till en hylla samtidigt som han berättar om en husbilssemester som han upplevde i Sverige för några år sedan. Tyskar älskar att prata om sina upplevelser i Sverige och minnet av den svenska naturen. Och strax står den första dalahästen efter Königstraße framför mig i hyllan.

Boken heter Lagom, med två dalahästar på omslaget och med texten ”Inspirerande texter och förslag på balans i vardagen”. Bokhandlaren går raskt vidare till nästa hylla samtidigt som han berättar om vaktparaden i Stockholm som kom med musik till slottet i det fina sommarvädret.

En kokbok utgiven av Kometförlaget, med en dalahäst på omslaget.

Bokhandlaren kommer inte på några fler böcker med dalahästar. Han pratar vidare om

sina minnen. Jag rättar honom för han gör samma fel som många andra tyskar gör - de säger Dalarnapferd. Tacksamt lyssnar han när jag förklarar att det heter Dalapferd, och att landskapet är Dalarna.

Två träffar i första affären, inte illa, skall inte fråga i nästa affär för då kommer det här ta hela dagen.

Går mot livsmedelsaffären, en av de större tyska matvarukedjorna, där bör jag nog finna en dalahäst på någon vara. Söker bland bröd, engångsartiklar, bland frysta köttbullar men inga dalahästar. Till slut hittar jag en kopparfärgad dalahäst som fanns bland några flaskor.

Denna bild är scannad från en broschyr som fanns till hands. Dalahästen kan man använda som glas, den går att dricka ur – en funktionell dalahäst.

Dalahästen användes som reklam för ”Absolut Elyx” en svensk vodka... Jag hittade i alla fall en häst i mataffären. I Tyskland säljs alkohol i vanliga mataffärer.

Nästa stopp blir en betydligt lugnare affär, en affär för tysk folkkonst och souvenirer. Jag letar själv bland de många föremålen och hittar en dalahäst.

En liten träfigur med en dalahäst i famnen. Den är gjord i Tyskland, i Olbernhau som ligger på gränsen till Tjeckien. En dalahäst från tyska Sachsen. Inte riktigt vad jag hade väntat mig.

Nästa besök är en galleria, många butiker, stora belysta skyltfönster. I skyltfönstret på en möbel- och heminredningsbutik finner jag nästa dalahäst. En brödkavel, eller som försäljerskan kallar det för en kakkavel.

Kaveln är gjord i Estland, Oma Martalt heter tillverkaren där. Biträdet i affären sökte efter flera hästar samtidigt som hon frågade ut mig om var i Sverige man kan få se norrsken. Hennes dröm var att få uppleva det.

Det vänliga biträdet med drömmar om norrsken dukade fram ett underlägg. Tveklöst är det dalahästar.

Nu är det dags för pappershandlaren, en trevlig prick och stor Sverigevän. Direkt plockar han fram ett kuvert. Han köper dessa kuvert från en tillverkare i Sydkorea.

Nästa lilla häst är en stämpel som används av lärare. Om eleven har gjort ett gott arbete får de en dalahäststämpel som kvitto. En dalahäst är berömd i den tyska skolan.

Jag tar en sväng förbi ett annat svenskt minnesmärke i Kassel, en bar som heter Stockholm. Namnet kommer från Karl XII när han red genom Europa hösten 1714. Han hade nattvila där denna bar nu ligger.

Barkillen funderar på min fråga om dalahästar, inga dalahästar vad han kommer på. Det är bara att gå vidare, men när jag är på tröskeln kommer han på något.

Nu kommer nästa historia om semester i Sverige, jag lyssnar och han letar i en låda. Hans Sverigeupplevelse och minne är från Göteborg – underbar tältplats med naturbad som han uttrycker det. Med ett stort leende tittar han upp bakom bardisken och han har hittat vad han sökte, sitt svenska minnesmärke. En ölöppnare från en bar i Göteborg, hans minnesmärke. En dalahäst på Karl XII:s gamla logi i Kassel.

Jag frågar i sybehörsaffären som enbart har bilder på dalahästar för beställning. Men jag vill se hästarna nu...

Ett ställe som kan vara bra att fråga på är antikvariatet, det borde finnas någon gammal bok med en bild av en dalahäst. Samma fråga som tidigare och svaret är att han hade en klenod, visserligen på engelska ursäktade butiksinnehavaren sig med.

The Red Horse skriven av Elsa Hammar-Moeschlin som bodde i Lekсанд när 1900-talet var ungt. Boken gav hon ut 1929, den tyska kom redan 1927 under titeln "Das rote Pferd". Bilderna är vackra och det kan man förstå eftersom hon har konstnärlig utbildning från Paris. Så väl dalahäst som dalkullor.

Det var riktigt roligt att få bläddra i boken men mitt sökande måste gå vidare. En butik med gamla vinyler ligger nästan dörr i dörr, samma fråga om dalahästar. En ny historia om fiskesemester i Småland, med minnet mycket fisk och dyr öl. Snabbt kommer en gammal hederlig LP-vinyl fram med en dalahäst på omslaget.

På LPn finns "Livet i Finnskogarna", "Elvira Madigan", "Barndomshemmet"

m. fl. Han nämner att han har haft en dalahäst som var gjord i plast. Är detta möjligt? En svensk hantverkstradition som görs i plast? Tyvärr så hittar han den inte men hans fiskehistorier blir bara bättre och bättre och de svenska fiskarna blir bara större och större...

En dalahäst i plast, detta måste undersökas. Jag har tidigare funderat på om inte detta svenska minnesmärke har någon form av skydd. Det borde i alla fall vara mönsterskyddat.

Jag ringer Olsson i Nusnäs och frågar. På fabriken som tillhör Nils Olsson tillverkas det ca 110.000 dalahästar per år och en sakunnig dalmas som hette Ulf hjälper mig gärna med alla mina frågor.

Är dalahästen mönsterskyddad på något sätt? – Nej det är den inte och nu går det inte. De har ett hundratal personer som målar de handsnidade hästarna, och var och en har sina egna egenheter av mönstret.

Finns det dalahästar i plast?

– Det finns polytenformsprutade dalahästar. Dessa hästar finns att köpa som minnesmärke i svenska varuhus. De tillverkas i Kina och i Indien. Hur stor produktionen är är okänt men de finns.

Smått chockad av att det görs dalahästar i lågkostnadsländer som ser ut som Olssons hästar tackar jag för upplysningarna.

Jag lovar honom att värna om ett svenskt hantverk och inte ens leta efter någon formsprutad plathäst.

Efter alla dalahästar jag hittat och alla minnen från Sverige som vanliga människor berättar om och efter Sverigemässan med fler än 100 000 besökare i Sverigehallen, känner jag mig ganska nöjd och lite stolt över dalahästen som ett av de mest spridda minnesmärkena från Sverige.

Det är bara en till som ni måste se. Jag fann den när jag var på bensinmacken, den hängde bland doftgranar. En älg som är kurbismålade, kommentarer är överflödiga.

Text: Sven Vindelstam